

نظریه های
روانکاوانه
شخصیت

نظریه‌های روانکاوانه شخصیت

جرالد اس. بلوم

ترجمه مهرداد فیروزبخت

نظریه های روانکاوانه شخصیت

جرالد اس. بلوم

ترجمه مهرداد فیروزبخت

سرشناسه: بلوم، جرالده، ۱۹۲۲ - م.

Blum, Gerald S

عنوان و نام پدیدآور: نظریه‌های روانکاوانه شخصیت/ نویسنده جرالده اس. بلو؛ مترجم مهرداد فیروزبخت.
مشخصات نشر: تهران: انتشارات روانشناسی و هنر، ۱۴۰۳.

مشخصات ظاهری: ۱۹۸ص:؛ ۲۱×۱۴/۵ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۸۰۱۸-۱۳-۳

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: عنوان اصلی: Psychoanalytic theories of personality, 1987.

یادداشت: کتاب حاضر نخستین بار با عنوان «نظریه‌های روانکاوی شخصیت» با ترجمه‌ی هوشنگ حقنویس توسط انتشارات امیرکبیر در سال ۱۳۶۳ منتشر شده است.

یادداشت: کتابنامه: ص. [۱۸۵ - ۱۹۸].

عنوان دیگر: نظریه‌های روانکاوی شخصیت.

موضوع: شخصیت -- Personality

روانکاوی -- Psychoanalysis

روانشناسی رشد -- Developmental psychology

شناسه افزوده: فیروزبخت، مهرداد، ۱۳۴۷ - ، مترجم

شناسه افزوده: Firoozbakht, Mehrdad

رده بندی کنگره: BF۶۹۸

رده بندی دیویی: ۱۵۵/۲

شماره کتابشناسی ملی: ۹۷۷۱۷۸۲

روانشناسی

نظریه‌های روانکاوانه شخصیت |

نویسنده: جرالده اس. بلوم |

مترجم: مهرداد فیروزبخت |

ناشر: روان‌شناسی و هنر |

طراح جلد و یونیفورم: احسان رضوانی |

صفحه‌آرا: لیلی بزرگان‌نیا |

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مجتمع چاپ طرح و نقش |

نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۳ | تیراژ: ۵۰۰ جلد | قیمت: ۲۲۰،۰۰۰ تومان |

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۸۰۱۸-۱۳-۳ |

ISBN: 978-622-8018-13-3 |

تمامی حقوق برای ناشر محفوظ است. |

انتشارات روان‌شناسی و هنر: تلفکس: ۰۹۱۲۷۳۸۱۶۲۲ |

www.Raftarinstitute.com |

■ فهرست مطالب

۷	فهرست مطالب
۹	مقدمه
۱۵	فصل اول تأثیرات پیش از تولد و تولد
۱۵	نظریه‌های اثرات پیش از تولد
۱۷	ضربه تولد
۲۱	خلاصه
۲۳	فصل دوم ظرفیت شخصیتی نوزاد
۲۳	غرایز و مفهوم لیبیدو
۲۶	نگاه‌ها به‌غریزه مرگ
۲۸	ناهشیاری و اید
۳۴	خودشیفتگی اولیه
۳۶	خلاصه
۳۹	فصل سوم سال اول زندگی
۳۹	تشکیل ایگو و سو پرایگو
۴۳	رشد روانی جنسی
۴۸	رابطه با دیگران
۵۲	مکانیسم‌ها
۵۶	خلاصه
۵۹	فصل چهارم یک تا سه سالگی
۵۹	شکل‌گیری ایگو و سو پرایگو

۶۶	رشد روانی جنسی .....
۶۸	رابطه با دیگران .....
۷۱	مکانیسم‌ها .....
۷۵	خلاصه .....
۷۷	فصل پنجم سه تا پنج سالگی .....
۷۷	رشد روانی جنسی .....
۸۳	رابطه با دیگران .....
۸۸	شکل‌گیری ایگو و سوپرایگو .....
۹۳	مکانیسم‌ها .....
۱۰۱	خلاصه .....
۱۰۵	فصل ششم دوره نهفتگی (پنج سالگی تا بلوغ) .....
۱۰۵	نگاه ارتدوکس .....
۱۰۹	نگاه‌های نوفرویدی .....
۱۱۰	خلاصه .....
۱۱۱	فصل هفتم بلوغ و نوجوانی .....
۱۱۱	نگاه‌های ارتدوکس .....
۱۲۰	نگاه‌رنک: هنکینز .....
۱۲۱	نگاه‌های نوفرویدی: سالیوان .....
۱۲۳	خلاصه .....
۱۲۵	فصل هشتم ساختار منش بزرگسال .....
۱۲۵	موضع ارتدوکس .....
۱۳۳	جدانشدگان اولیه .....
۱۳۹	نگاه‌های جدیدتر .....
۱۴۷	خلاصه .....
۱۵۱	فصل نهم کالبد شکافی .....
۱۵۳	یادداشت‌ها .....
۱۹۱	کتابنامه .....

نظریه‌های شخصیت همچون طاعون در حال تکثیر هستند. مریضی می‌تواند شکل تیپ‌ها یا صفات، عوامل یا میدان‌ها، هدایت‌ها در مجاری یا نیروگذاری‌ها را به خود بگیرد. اما برخلاف اکثر همه‌گیری‌ها، این مریضی اجازه دارد که واریسی نشود. تقریباً به نظر می‌رسد که پزشک بیشتر از آن که دوست داشته باشد کشف کند که چرا این آخرین قربانی مرده است، از خود مریضی و اشکال لذت می‌برد. در مورد پیش‌آگهی این نوع موارد باید به زبان عامیانه، محتاط بود.

خلاصه آن که با تکثیر نظریه‌های بعد از اینی، و با کمبود شواهد بایستی مواجه هستیم. تلاش برای اثبات یا ابطال مفاهیم موجود ظاهراً از سر هم کردن مفاهیم جدید، جذابیت خیلی کمتری دارد. اما آنچه قابل‌سانسورتر است، این حقیقت است که این نظریه‌هایی که به ظاهر، بالقوه می‌توانند پخته باشند، حتی آن‌قدر نظام‌مند ارائه نمی‌شوند که قابل پژوهش باشند. این کتاب برای پر کردن شکاف پیش‌گفته نوشته شده است.

برای نزدیک شدن به هدف ارائه یک نظریه کامل غایی شخصیت، عاقلانه است که کار را با سازماندهی آن در چهارچوب مشترکی شروع کنیم که این نظریه‌ها قدری در میدان کاربریشان اعتبار پیدا کنند. برای اکثر حرفه‌ای‌هایی که کارشان رابطه نزدیکی با حوزه شخصیت دارد، نظر روانکاوانه در معنی وسیع آن، احتمالاً بهترین نظریه خواهد بود. مددکاران اجتماعی، روانپزشکان، و روان‌شناسان بالینی در میان سایرین، در کار روزمره خود به طور کلی تحت هدایت اصول روانکاوانه هستند. اگر مولفی خواسته باشد محدود کردن دامنه‌اش را توجیه کند (که بدیهی است خواهد کرد)، به این حقیقت نیز اشاره خواهد کرد که نظریه روانکاوانه هم‌اکنون جامع‌ترین نظریه از نوع خودش است. اما از منظری دیگر، واقعاً دلیل کمی وجود دارد که تلاش خود را فقط به این نظریه محدود کند. همان‌طور که صفحات آتی این کتاب گواهی خواهند داد، این زاد و ولد، نژادهای خیلی خیلی زیادی را در پی داشته است.

در این کتاب کوچک، تقریباً دو سوم تلاش من صرف توضیح انواع نظریه‌های روانکاوانه شخصیت شده است. بدیهی است که محتوای این کتاب نمی‌تواند جدید باشد و حتی نمی‌تواند به کامل بودن منابع اولیه نزدیک شود. سهم بی‌همتای قسمت‌های توضیحی، نحوه جابه‌جایی و سازماندهی مطالب است تا مواضع نظری گوناگون در مورد یک مسئله مقایسه شوند. اولین تکلیف من در آماده‌سازی دست‌نویس این کتاب، تصمیم‌گیری در مورد چهارچوبی کلی بود که تمام نظریه‌ها را در خود جا دهد. برای رسیدن به چنین هدفی، طرح دیدگاه‌ها بر اساس توالی زمانی شکل‌گیری شخصیت، از همه مناسب‌تر بود. این چهارچوب، علاوه بر آن که به طور طبیعی از این حقیقت پیروی می‌کند که نویسندگان روانکاو به طور سنتی با این فرایند رشدی سروکار دارند، بیشتر از پیش این را توجیه می‌کند که یک نظریه مناسب باید در بلندمدت به فهم، پیش‌بینی، و کنترل رفتار در حال ظهور کمک کند.

ردگیری رشد و تحول شخصیت بر مبنای سن، مستلزم تقسیم‌بندی بر مبنای سطوح سنی خواهد بود که به دوران پیشاتولد، تاثیرات تولد، و حتی رسیدن به ساختار منش بزرگسالانه برمی‌گردد. تداوم از سطحی به سطح دیگر هم در گرو رئوس مشترکی خواهد بود که محتوا را تقسیم کنند. این رئوس مشترک هم شکل‌گیری ایگو و سوپرایگو، رشد و تحول روانی جنسی، روابط با دیگران، و مکانیسم‌ها هستند. با شروع هر قسمت توسط طرح دیدگاه فرویدی و سپس توضیح مواضعی که زودتر از نگاه روانکاوانه‌ی ارتودکس فاصله گرفتند، امیدوار بودم که این سازماندهی بیشتر ارتقا پیدا کند.

احتمالاً در اینجا باید صبر کنم و توضیح کوتاهی درباره منش‌هایی که در این کتاب منش‌های غالب هستند، بدهم. گفتن این که نظریه روانکاوانه از زیگموند فروید (یا دقیق‌تر، از لب‌های بیمارانش فروید) اندکی قبل از شروع قرن بیستم سرچشمه گرفته است، راز بزرگی را برملا نخواهد کرد. قسمت‌های مربوط به «جداشدگان آغازین» - مثلاً آدلر، یونگ، ورنک - هم در دهه‌های دوم و سوم قرن بیستم هم به همین اندازه برای خوانندگان آشنا هستند. جدیدتر از این جداشدگان، شاهد برآمدن انواع جنبش‌های «نوفرویدی» بوده‌ایم. این جنبش‌ها و دیگر صورت‌های تاریخی، اگرچه در تکامل و به‌طور روانکاوانه با معنا بوده‌اند، اما چنان مفصل هستند که در جای دیگری مستند شده‌اند (۲۸۲، ۲۵۲، ۲۳۲) و ربط مستقیمی به این کتاب ندارند.

اما مهم است که تمایزات بین نظریه پردازان ارتدوکس فعلی و نظریه پردازان نوفرویدی را روشن کنیم. عده‌ای می‌گویند امروزه هرکسی نوفرویدی است چون تقریباً بسیاری از صورت‌بندی‌های اصلی فروید که جهانی فرض می‌شدند، منسوخ شده‌اند. برای مثال، اتو فینشل، شاگرد و پیرو ارتدوکس مدرن و پیشرو فروید، در مثلاً تدابیر فروید در خصوص عوامل فرهنگی موثر، تغییر زیادی داده است. اما نوفرویدی‌ها هنوز در حال مطرح کردن انتقاداتی مثلاً بر نظریه لیبیدو، مفاهیم استعاری فروید، و تاکید ارتدوکس بر رشد و تحول روانی جنسی آغازین هستند. نوفرویدی‌ها جدای از اشتراک در این نگرش‌های عمومی، خودشان هم یک گروه ناهمگن هستند. شاید شیوه‌ای که کمترین گیج‌کنندگی را در معرفی نوفرویدی‌ها دارد، صرفاً نام بردن آنها است: مثلاً نام بردن از کارن هورنای، اریک فروم، هری استک سالیوان، آبراهام کاردینر، و کلارا تامپسون. در آن سوی پیوستار هم ملانی کلاین رهبر مکتب روانکاوی بریتانیا قرار دارد که می‌گویند در بسیاری از صورت‌بندی‌هایش، «فروید غیر فروید» است. در کنار فروید و فینشل در به اصطلاح گروه «ارتدوکس»، باید از چهره‌های برجسته‌ای مثل آنافروید، ریچارد استربا، فیلیس گرینگر، و هانیز هارتمن یاد کنیم.

کار سخت‌تر، دسته‌بندی و جادادن اریک هامبرگر اریکسون و فرانتر الکساندر در گروه «ارتدوکس» است که اگرچه نظریه‌شان به موضع ارتدوکس نزدیک است، اما در مرزهای نوفرویدی‌ها هم قرار می‌گیرند.

برای خلاصه‌بندی و ترکیب این دیدگاه‌های متنوع که متأسفانه در آغاز بدون در نظر داشتن چنین ملاکی صورت گرفت، چاره‌ای جز برخی حذفیات وجود نداشت. برخی از خوانندگان ممکن است احساس کنند که اختصاص نابرابر فضا به نظریه پردازان متفاوت از تبعیض در بین آنها خبر می‌دهد. نظریه روانکاوانه ارتدوکس از آنجا که با بیشترین دقت پرورش یافته است، بیشترین توجه را به خود جلب می‌کند. من از کسانی که از این جهت سرخورده شده‌اند، خالصانه عذر می‌خواهم. من عامدانه و هشیارانه چنین منظوری نداشته‌ام. امیدوارم این نکته را ناشی از آن بدانید که قصد نداشته‌ام چند جلد کتاب رنگی طولانی و آزارنده بنویسم.

خلاصه آن که کتاب حاضر برای کسانی مناسب است که دنبال توضیحات توصیفی و در عین حال فشرده درباره نظرات متخصصان روانکاوی در خصوص رشد و تحول

شخصیت هستند که براساس سطوح سنی سازماندهی شده‌اند. قرار است که خود توضیحات، واقعیت بنیاد و عینی باشند. باید متذکر شوم که بسیاری از صورت‌بندی‌های روانکاوانه، به خصوص در حوزه‌های روان درمانی و آسیب‌شناسی، در چهارچوب و در مرزهای این کتاب جا نمی‌گیرند.

حال به داستان غم‌انگیزی برگردیم که با آن شروع کردیم. دیدگاه‌های روانکاوانه که براساس شهرت‌شان در رشته‌های کاربردی مورد قضاوت قرار می‌گیرند، ظاهراً برای تدوین نظریه در نهایت مطمئن و بی‌عیب شخصیت، آینده خوبی دارند. اولین گام پیشنهادی به سوی این هدف بلندمدت، فراهم کردن یک سازمان با معنی از این محتوا است. اما بعد از آن چه؟ به نظر نویسنده این کتاب، مرحله دوم باید حاوی ارزیابی کامل و دقیق مفاهیم موجود، به منظور دسته‌بندی این باشد که کدام محتواها ارزش کندوکاو پژوهشی آتی را دارند. این کار یک نفر نیست، بلکه مستلزم تلاش‌های ترکیبی بالینگران، پژوهشگران، منطق‌دانان، و نظریه‌سازان است. اما شاید یک مولف مجاز باشد گهگاه دست‌اندازی‌هایی به این رشته روشن بیندازد، بدون هرگونه تظاهر به روشن‌سازی نظام‌مند. این گونه خودخواهی‌ها را در قسمت «یادداشت‌ها» در انتهای هر فصل می‌خوانید.

این یادداشت‌ها که حدوداً یک سوم کتاب را دربرمی‌گیرند، انتقادی هستند. آنها در درجه اول در جهت امکانات پژوهشی که ذاتی این محتوا هستند، می‌باشند. پیشینه‌های کوتاه داده‌های آزمایشی، شواهد پیشنهادی رشته‌هایی مثل مردم‌شناسی فرهنگی و نظریه یادگیری، در نظر گرفتن ناهمسانی‌های منطقی و آشفتگی‌های معنایی، و مقایسه نگاه‌های همپوشان، در سراسر این کتاب دیده می‌شوند. با الهام گرفتن عبارتی از مجله *New Yorker*، این قسمت‌ها را می‌توانیم «یادداشت‌های پژوهشی از گوشه و کنار» بنامیم. این که یکپارچه‌سازی‌های مرتبط و کاملی از نظریه و پژوهش ارائه نمی‌دهند، تأسف‌آور است. شاید هنوز زمان یکپارچه‌سازی نرسیده باشد. پیش از آن که بتوانیم مفاهیم بی‌انتها در جورچین نظریه شخصیت را کنار هم بگذاریم، احتمالاً لازم است بفهمیم که کدامیک از قطعات دقیق تراشیده شده‌اند و کدامیک حاصل لغزش دست هنرمند هستند.

این کتاب برای این گروه از خوانندگان نوشته شده است: دانشجویان سطح بالای مقاطع کارشناسی و تحصیلات تکمیلی روان‌شناسی و رشته‌های مربوطه، دانشجویان روانپزشکی و خدمات اجتماعی، و مددکاران حرفه‌ای در همین رشته‌ها. قسمت‌های

توضیحی به خصوص برای کسانی نوشته شده‌اند که در مورد نظریه روانکاوانه گرایش پژوهشی دارند.

در کل می‌خواهم دین خود به دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اعضای هیئت علمی گروه روان‌شناسی دانشگاه میشیگان را ادا کنم. دانشجویان یادشده، منبع همیشگی اظهارنظرها و پرسش‌های تحریک‌کننده بودند، و اعضای هیئت علمی هم جوی عقلانی و متفکرانه را رقم می‌زدند که تاثیراتی باورنکردنی بر هر کس می‌گذاشت. من از این افراد بابت خواندن تمام یا بخش‌هایی از دستنویس این کتاب سپاسگزارم؛ از جمله از همکارانم در دانشگاه میشیگان - یعنی ای. لول کلی، دانالد جی، مارکویس، تئودورام. نیوکامب، هارولد ال. راش، و ادوارد ال. واکر - و همچنین ارنست آر. هیلگارد از دانشگاه استنفورد. همین‌جا می‌خواهم از ماریتاکیس که با همکاری و همیاری روت کارتر سالیوان، ساعت‌ها وقت صرف تایپ و ویراستاری دستنویس من کردند، تشکر کنم.

در میان منابع زیادی که در این کتاب به آنها استناد کرده‌ام، باید به برخی از آنها اشاره خاص کنم. کتاب نظریه روانکاوانه روان‌رنجوری اُتو فنیشل، نمای برجسته‌ای از نظریه روانکاوانه ارتدوکس ترسیم کرد، و کتاب روانکاوی: سیر تطور و تحول کلارا تامپسون و کتاب افسانه و عقده اُدیپ پاتریک موله‌ی، هر دو منابع ثانوی ارزشمندی درباره آدلر، یونگ، رنک، و نوفریدی‌ها بودند. حق استفاده از بخش‌هایی از کتاب‌های آنان را از این ناشران بزرگوار گرفته شد:

Josiah Macy, Jr Foundation

Hogarth Press

www.Norton and co.

International universities Press

William Alanson white Psychiatry Foundation

Alfred A. Knopf, Inc

Hermitage House

American orthopsychiatric Association

جرالد اس. بلوم

Ann Arbor Mich

فصل اول

تأثیرات پیش از تولد و تولد

تصمیم‌گیری در این مورد که مطالعه رشد و تحول شخصیت انسان را از چه مقطعی باید شروع کنیم، روزبه‌روز سخت‌تر می‌شود. این ادعا که تجارب دوران شیرخوارگی، نقش مهمی در شکل‌گیری شخصیت دارند، زمانی جسورانه بود. تا آن که همین‌طور عقب‌تر رفت و به زمان تولد رسید؛ حالا روزبه‌روز علاقه بیشتری به بررسی تأثیرات پیش از تولد بر شخصیت ابراز می‌شود. به همین دلیل، این کتاب را با توضیح برخی نظریه‌های روانکاوانه درباره حیطه غبارآلود قدیمی‌ترین رویدادهای زندگی شروع می‌کنم.

■ نظریه‌های اثرات پیش از تولد

گرینکر

روانکاواصلی طرفدار اثرات پیش از تولد، احتمالاً گرینکر^۱ (۱۲۰)* است که در بیان نظراتش تواضع به خرج داده است و نظراتش را حدسیاتی می‌داند که برخی یافته‌های آزمایشی و بالینی از آنها حمایت می‌کنند. گرینکر نتیجه می‌گیرد که سرشت، تحربه پیش از تولد، تولد، و وضعیت بلافصل تولد، همگی در ایجاد پیش‌زمینه اضطراب نقش دارند. به نظر گرینکر، این نوع پیش‌اضطراب، با اضطراب بعدی تفاوت دارد، چون محتوای روانشناختی ندارد و در سطح بازتاب عمل می‌کند. گرینکر اشاره می‌کند که جنین قادر به انجام انواع فعالیت‌ها - از جمله قادر به حرکت کردن، لگد زدن، چرخیدن و واکنش نشان دادن به محرک‌های بیرونی از طریق افزایش حرکت - است. همچنین به افزایش ضربان قلب جنین بعد از ایجاد صدایی

1. Greencare